

ARVID FREDBORG:

Gunnar Unger om Portugal

I svenska massmedia förekommer att Portugal framställs som den sista kolonialmakten, som bedriver raspolitik tillsammans med Sydafrika och Rhodesia, en blodig diktatur, som torterar sina politiska motståndare. Portugal fyller på detta sätt en speciell funktion i dagens Sverige. Det ligger långt borta och är icke mäktigt tillräckligt starka repressalier för att demonstrationer skulle kosta någonting. Det kan därför med fördel bli föremål för indignation, för känslor som lyser med sin frånvaro, när det gäller förhållanden på närmare håll. Portugal erbjuder också en annan fördel. Ännu har icke tillräckligt många svenskar gjort bekantskap med landet som turister för att den anti-portugisiska agitationen skall störas. Men man måste skynda sig, ty redan är Portugal omtyckt av skandinaviska turister. Man vet, hur tyst det blivit i fråga om överstarnas Grekland. Ett ännu bättre exempel erbjuder Spanien, som länge varit föremål för en ännu grövre kanonad än regeringen i Lissabon. Sedan några miljoner svenskar lärt känna Spanien måste kampanjen mot detta land upphöra.

Att under sådana förhållande ge ut en bok om Portugal, som icke upprepar dagens standardåsikter, vittnar om moraliskt mod. Den som gör det är red Gunnar Unger.

Hans lilla volym med titeln »Europas okända hörn» (Rabén & Sjögren), som till stor del bygger på i Svenska Dagbladet publicerade artiklar, är i hög grad läsvärd. Författaren demonstrerar en i vårt land sällsynt kunskap om vad han behandlar. Det portugisiska språket är ej heller utsatt för en eljest ofta förekommande misshandel. Unger uttrycker sig dessutom flytande och lättfattligt och visar än en gång, att han förfogar över en av Sveriges bästa pennor.

Han börjar med en historik. Den är korrekt bortsett från den lilla detaljen, att Portugals europeiska gräns icke varit helt oförändrad. Staden Olivenza förlorades till Spanien genom det så kallade apelsinkriget år 1801. Sedan kommer Unger in på epoken Sa-

lazar, Portugal i Afrika och den nuvarande regimen under Marcello Caetano. Till sist ger han en del personliga intryck från Portugal.

Unger är en varm vän av portugiserna. Han tecknar deras känsliga relationer till den större grannen och deras fördomsfrihet i rasfrågan. Han följer den nuvarande långsamma liberaliseringen med sympati, särskilt när det gäller de yngre progresistas, som söker göra organisationen SEDES till hävstång för nödvändiga förändringar. Han skildrar, hur de hotas av de extremt konservativa i krigsmakt, näringsliv och förvaltning. Men han är ingalunda blind för de mörka sidorna också i dagens lätt liberaliserade Portugal. Med rätta betecknar han Salazars sista tio år vid makten som en period av förstelning och nedgång, med en rad försummade tillfällen. I ett avseende synes det dock som om han icke gör den döde statsmannen rättvisa. Det är när han kritiserar dennes penningpolitik som en orsak till landets försämrade läge. Vad Unger kallar Salazars ortodoxa penningpolitik syftade till att trygga ett stabilt penningvärde och lyckades härmed. Det är för ett fattigt land av fundamental betydelse.

Vad som framför allt skadade Portugal under Salazars senare år var förstelningen i förvaltningen samt den åldrige regeringschefens förkärlek för autarki och centralism i fråga om de afrikanska provinserna. Deras problem avgjordes i Lissabon, och för varje år blev den byråkratiska tågordningen allt tyngre. Utländskt kapital, som kunnat få i gång en modern ekonomisk utveckling i Angola och Mozambique, släpptes blott in i rännilar i dessa provinser. Huvudorsaken var, att Salazar ville undvika politiskt tryck från utlandet, särskilt Amerika. Slutligen kanske en förutvarande pressman får säga till en nu aktiv publicist, att Salazars totala brist på förståelse för behovet av en modern och vettig press måste fogas till hans syndaregister.

Författaren har icke besökt Portugals afrikanska provinser. Men han har genom samtal med folk, som är förtrogna med situationen

där, fått fram en i stort sett riktig bild. Han konstaterar, att regeringen i Lissabon icke kan beskyllas för raspolitik men däremot i fråga om undervisning och materiell utveckling gjort alldeles för litet i tid. Först upproret i Angola väckte andarna till liv. Nu råder en febril aktivitet på olika områden.

Kommer den för sent för att rädda Portugals position i Afrika? Unger undviker klokt nog att söka ge ett klart svar på frågan. Blott framtiden kan utvisa, vilken roll det kommer att spela, att Portugal faktiskt har en särställning, som icke kan jämföras med den som Storbritannien, Frankrike eller Belgien på sin tid intog. Portugiserna själva syns vara övertygade om att deras lösning — eventuellt i samarbete med det allt starkare Brasilien, som fått ett allt större intresse för moderlandet — blir helt annorlunda, att det icke finns någon ödesbunden utveckling i riktning mot en svart-nationalistisk seger. Men hur man skall agera praktiskt är föremål för heta debatter.

Att portugiserna haft ett starkt stöd från varje fall vissa svarta stammar är ställt utom allt tvivel. Hur skulle det eljest ha kunna hålla ut mot Tanzania och Zambia, mot rysk och kinesiska intriger och organisering av guerilla-förband, mot den svenska regeringens pengar och mot Kyrkornas världsråd och Guvet vilka andra organisationer, som i kristlig barmhärtighet stödjer de svarta nationalisterna? Vore portugisernas motstånd över huvudtaget möjligt, om icke verkligheten talade ett annat språk än de svarta organisationernas Potemkin-kulisser?

Om det fattiga landet i sydväst kommer att förmå att bära bördan av att på en gång försvara och utveckla sina jättelika afrikanska provinser är en annan fråga. Endast framtiden kan besvara den, liksom problemet om den inre utveckling skall komma till stånd, som är så nödvändig. Risken för bakslag finns högsta grad.